

Οι παιδαγωγικές αντιλήψεις των τριών ιεραρχών

Η Εκκλησία και η Παιδεία γιορτάζουν τους μεγάλους Διδασκάλους της Οικουμένης. Τους προστάτες των Γραμμάτων και των Ελληνικών Σχολείων. Οι Τρεις Ιεράρχες υπήρξαν σοφοί επιστήμονες, συγγραφείς με παγκόσμια αναγνώριση. Οι μελίρρυτοι ποταμοί της σοφίας. Άριστοι ψυχολόγοι. Προσωπικότητες πολύπλευρες. Πρότυπα αγίων. Πνευματικοί ηγέτες και κοινωνικοί αναμορφωτές. Οι πατέρες του λαού και οι φίλοι των δυστυχισμένων. Οι στύλοι της Ορθοδοξίας. Οι σάλπιγγες της αληθείας.

Σε πολλά από τα συγγράμματα των Τριών Ιεραρχών, ιδιαίτερα στα έργα του Ιωάννη του Χρυσοστόμου, είναι εγκατασπαρμένες πάμπολλες και σπουδαίες παιδαγωγικές γνώμες που παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον και επικαιρότητα στα προβλήματα της αγωγής, κάποιες από τις οποίες θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε. Ένας παιδαγωγός, στην άσκηση του έργου της αγωγής, χρησιμοποιεί όλα τα παιδαγωγικά μέσα ανάλογα με την περίπτωση. Η ενθάρρυνση και ο έπαινος, η συμβουλή και η παρατήρηση, ο έλεγχος και η επίπληξη, η επιείκεια και η αυστηρότητα, η σιωπή, ο διάλογος και η πειθώ, η αγάπη, μπορούν να βοηθήσουν στην επιτυχία του σκοπού.

ΑΓΑΠΗ

Η αγάπη είναι η μόνη δύναμη που μπορεί να αλλάξει τη συμπεριφορά και το ήθος του ανθρώπου... Η αγάπη των εκπαιδευτικών και των γονιών προς τα άτακτα παιδιά πρέπει να είναι τέτοια, ώστε ούτε να τα απελπίζει, ούτε να τα ενθαρρύνει στο κακό.

Η αγάπη και η φροντίδα του δασκάλου συγκινεί τους μαθητές και τους διαθέτει ευνοϊκά προς το πρόσωπο του δασκάλου τους. Αυτό είναι το μυστικό της επιτυχίας του δασκάλου στο έργο του. Μόνον με το κλειδί της αγάπης μπορεί να ανοίξει τις κλειστές καρδιές των μαθητών.

Η ΑΥΣΤΗΡΟΤΗΤΑ

-Υπάρχουν παιδιά, που αν δεν διαπαιδαγωγηθούν με αυστηρότητα, είναι δυνατόν να καταστραφούν. Είναι βέβαια θέμα διακρίσεως, τότε πρέπει να χρησιμοποιήσουμε αυστηρή τακτική και τότε όχι.

-Όταν τα παιδιά δεν διορθώνονται με ήπιους τρόπους, οι γονείς και οι δάσκαλοι οφείλουν, για να τα διορθώσουν, να χρησιμοποιήσουν αυστηρά μέτρα, έστω κι αν γίνονται δυσάρεστοι.

Η αυστηρότητα να συνδυάζεται με την επιείκεια

Ο δάσκαλος δεν πρέπει να μεταχειρίζεται με τον ίδιο τρόπο τους μαθητές του. Θα συνδυάζει την αυστηρότητα με την επιείκεια.

Αν είναι κατηφής και σκυθρωπός, θα είναι αποκρουστικός.

Αντίθετα, αν είναι πολύ διαχυτικός, θα τον περιφρονήσουν και θα τον καταπατήσουν οι μαθητές.

Τόσο η αυστηρότητα όσο και η επιείκεια μπορούν να χρησιμοποιούνται ανάλογα με το χαρακτήρα του ανθρώπου που θέλουμε να παιδαγωγήσουμε.

ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Το έργο του δασκάλου

Το έργο του δασκάλου θεωρείται επιτυχημένο, όταν οι μαθητές του έχουν καλλιεργήσει τόσο το εσωτερικό τους φρόνημα, ώστε να εφαρμόζουν τις εντολές του, όχι μόνον όταν είναι παρών, αλλά και όταν απουσιάζει. Για να καρποφορήσει το έργο του δασκάλου, χρειάζεται και η προσοχή του μαθητή.

Η παιδαγωγική σχέση δασκάλου και μαθητή

Βάση της παιδαγωγικής σχέσης δασκάλου και μαθητή είναι κατά το Χρυσόστομο η αγάπη. Η αγάπη αυτή ωθεί το δάσκαλο:

- να ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα των παιδιών
- να δείχνει στοργή και να φροντίζει για τα προβλήματά τους
- να ανησυχεί για την πρόοδό τους
- να παιδαγωγεί με ανεξικακία και πραότητα τους αντιρρησίες μαθητές
- να έχει αρμονικές σχέσεις με ολόκληρη τη μαθητική κοινότητα
- να είναι απέναντί τους απλός, ειλικρινής και να αποφεύγει την ειρωνεία και την υποκρισία
- να επιδεικνύει πάντοτε δημοκρατικό πνεύμα και να σέβεται τη γνώμη των μαθητών
- να μην παραγνωρίζεται και εξοικειώνεται υπερβολικά μαζί τους

Η παιδαγωγική τακτική του δασκάλου

Ο δάσκαλος, προετοιμάζει τους μαθητές του για τους κινδύνους που πρόκειται να αντιμετωπίσουν μελλοντικά ώστε να μην τα χάσουν.

Αποφεύγει να τα προσφέρει όλα έτοιμα, γιατί τότε θα αχρηστέψει τους μαθητές. Για να αναχαιτίσει την κακία, κάνει με ανωτερότητα παρατηρήσεις στους μαθητές, ακόμη και αυστηρές, αόριστα όμως και ανώνυμα, χωρίς να κατονομάζει και να αποκαλύπτει τους ενόχους, για να μη γίνουν περισσότερο αναίσχυντοι, αλλά και για να μη νομίζουν ότι διέφυγαν την προσοχή του δασκάλου.

Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Με τους ευέξαπτους νεαρούς, με τα δύστροπα άτομα θα διαλεγόμαστε με πραότητα, ανεκτικότητα και υποχωρητικότητα. Την επιθετικότητά τους θα την αντιμετωπίζουμε με την πειθώ και την επιείκεια. Αν εξαγριωθούμε, θα κάνουμε τον κακότερο περισσότερο απείθαρχο.

Για σπουδαιότερα προσωπικά θέματα ο δάσκαλος πρέπει να διαλέγεται ιδιαιτέρως με τους μαθητές.

Οι παρατηρήσεις του δασκάλου μπορεί να απευθύνονται διαλογικά και ανώνυμα σ' όλους τους μαθητές και να αποβλέπουν στη θεραπεία των αδυναμιών τους.

Στους μαθητές που ατακτούν, δυστροπούν και αντιδρούν θα λέμε λίγα · περισσότερα θα λέμε στους γονείς τους, που είναι οι φυσικοί παιδαγωγοί τους και γνωρίζουν καλά το χαρακτήρα και τις συνήθειές τους, για να λάβουν τα μέτρα τους.

Οι γονείς και οι δάσκαλοι πρέπει να κάνουν πολύ μεγάλη υπομονή στο διάλογο. Τα νεαρά άτομα πρέπει να αισθάνονται, ότι σεβόμαστε την ελευθερία τους και ότι δεν πρόκειται να τους επιβάλουμε τις απόψεις μας.

Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

Η καρποφορία της διδασκαλίας εξαρτάται, αν όχι περισσότερο, τουλάχιστον κατά το ήμισυ από το μαθητή. Όταν ο μαθητής εντείνει την προσοχή του κατά την ώρα της διδασκαλίας, συλλαμβάνει τα νοήματα και τα αποταμιεύει στη διάνοιά του «θα απολαύσει πλούσια συγκομιδή». Για να καρποφορήσει η διδασκαλία, χρειάζεται από την αρχή μέχρι το τέλος της, αδιάπτωτο το ενδιαφέρον των μαθητών.

ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Ο δάσκαλος πρέπει να ενισχύει περισσότερο τους αδύνατους μαθητές. Ειδικά για τους αδύνατους μαθητές, προκειμένου να τους κινήσει το ενδιαφέρον, πρέπει να ποικίλει το λόγο του και να αναφέρει παραδείγματα. Επειδή οι αδύνατοι μαθητές δυσκολεύονται να εννοήσουν ακόμη και τα ευκολονόητα, γι' αυτό η διδασκαλία δε θα είναι ούτε μακρά και κουραστική, ούτε σύντομη και συμπυκνωμένη.

Ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Ο έλεγχος πρέπει να γίνεται με διάκριση και με μέτρο. Υπάρχουν πάντοτε ελαφρυντικά για κείνον που έσφαλε και ιδιαίτερα για τα παιδιά. Ο έλεγχος έχει άριστα αποτελέσματα, όταν συνδυάζεται με τον έπαινο.

Αντί να ελέγχει ο δάσκαλος τον άτακτο μαθητή, καλύτερα να του αναθέτει καθήκοντα. Έτσι, στρέφοντας προς τα εκεί τη δραστηριότητά του, θα τον αναγκάσει να πάψει να ατακτεί.

ΟΙ ΠΟΙΝΕΣ

Οι ποινές ωφελούν ή βλάπτουν ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο επιβάλλονται. Και η πιο μικρή ποινή μπορεί να προκαλέσει θύελλα στην ψυχή του παιδιού, όταν είναι άδικη ή επιβάλλεται με τρόπο εκδικητικό και σκληρό.

Οι ποινές δε πρέπει να επιβάλλονται αμέσως μόλις διαπραχθεί το παράπτωμα. Καλό είναι, προτού τιμωρήσουμε τον ένοχο, να τον προειδοποιήσουμε ότι σε περίπτωση μη διορθώσεως και επαναλήψεως της κακής του πράξης, τον περιμένει σκληρή τιμωρία. Είναι πολύ πιθανόν η απειλή αυτή να γίνει αφορμή διορθώσεως και να μη χρειασθεί η επιβολή ποινής.

Να εξετάζουμε με μεγάλη ακρίβεια και να μην τιμωρούμε στηριζόμενοι σε αυτά που ακούσαμε, αλλά σε αποδείξεις.

Η τιμωρία που επιβάλλουμε, όταν δε συνοδεύεται και από την προσπάθεια διορθώσεως του παιδιού, ισοδυναμεί με την αποτυχία. Υπάρχουν πολλοί τρόποι, για να τιμωρήσει κανείς: το αυστηρό βλέμμα και ύφος, η στέρηση κάποιου αγαθού, τα λόγια που πληγώνουν, οι επιπλήξεις.

Για τη σωματική τιμωρία, το «ξύλο», ο Χρυσόστομος γράφει: «Να μην χτυπάς το παιδί σου διαρκώς, ούτε να το συνηθίσεις να διαπαιδαγωγείται με αυτόν τον τρόπο. Γιατί τότε...θα μάθει και να περιφρονεί τις τιμωρίες. Κι αν μάθει να περιφρονεί τις τιμωρίες, πάνε όλα χαμένα...».

ΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ

Οι συμβουλές, για να φέρουν αποτέλεσμα, πρέπει να γίνονται στην κατάλληλη στιγμή και με τον κατάλληλο τρόπο.

Κάθε συμβουλή είναι μια επέμβαση στον τρόπο ζωής και συμπεριφοράς του παιδιού και οπωσδήποτε είναι ενοχλητική. Γίνεται δεκτή μόνον, όταν γίνεται με λεπτότητα, με αγάπη, με πατρικό τρόπο, με απλότητα και καλοσύνη, με συγκατάβαση. Όσο περισσότερο ενοχλητική είναι μια συμβουλή, με τόση περισσότερη αγάπη πρέπει να γίνεται.

Όταν θέλουμε να συμβουλέψουμε κάποιον να εφαρμόσει κάτι αναγκαίο, ας φροντίζουμε προηγουμένως να το εφαρμόζουμε εμείς, για να έχουμε έπειτα περισσότερο θάρρος για να το διδάξουμε.

Ιδιαίτερα, το παράδειγμα του δασκάλου έχει τεράστια επίδραση στους μαθητές. Η συμβουλή πρέπει να δίνεται με σεβασμό στην ελευθερία του παιδιού. Εκείνος που δέχεται τη συμβουλή, πρέπει να αισθάνεται ότι έχει τη δυνατότητα εκλογής στις πράξεις και ενέργειές του.